

KJAK

Til lukku, men hvat nú?

Birna Heinesen

Í ár hevur fyrsti føroyski flokkur á serliga skipaðum miðnámi fingið prógv. Hesi ungu hava í fyra ár nomið sær førleikar innan ymisk øki, sum stimbra teirra evni til sjálvstøðuga lívsførslu, sum tað eitur í námsskipanini fyri serbreytir.

Samstundis hava 8 næmingar í ár fingið prógv á eftirskúlanum Rásini í Runavík, har høvuðsyvirskriftin er "Læran til lívið".

Tað vóru rørandi løtur, tá ið prógvini vórðu handað fyri fáum døgum síðani.

Í 2009 samtykti Føroya Løgting at seta mannarættindasáttmálan fyri fólk við breki í gildi í Føroyum. Sáttmálin

ásetur at fólk við breki skulu hava atgongd til innkluderandi, góða og ókeypis útbúgving, t.e. saman við hinum ungu. Og sambært "ST-Fyrmyndarreglunum um javnlíkar móguleikar fyri fólk, ið bera brek", eiga øll lond at tryggja javnbjóðis móguleikar til fólk við breki á øllum økjum. Hetta eru meginreglurnar – og tær eiga vit at leggja okkum í geyma.

Serligt skipað miðnámsprógv er eitt nýbrot

Prógvini, sum nú eru givin á serliga skipaðum miðnámi eru eitt nýbrot í føroyskari skúlasøgu, og tey hava givið hesum ungu við serligum tørvi innkluderandi útbúgving millum onnur ung. Tó sær út til at okkurt framvegis manglar.

Javnbjóðis móguleikar á øllum økjum, hava hesi framvegis ikki fingið. Sum sending í Kringvarpinum og seinni eisini grein á heimasíðuni hjá Javna lýsa(Grein 26/6-2019), so hava næmingarnir á Rásini ikki móguleika at seta búgv og halda fram at menna seg og liva eitt so sjálvstøðugt lív sum gjørligt.

"Læran til lívið" er málsetningurin á Rásini, og fleiri næmingar søkja síðani inn á serbreytina, har "Sjálvstøðug lívsførsla" er málsetningurin. Hetta eru góðir málsetningar. Næmingarnir á serbreytini hava hesi árin arbeitt við sær sjálvum, og hava fingið nýggjar góðar vanar og mennandi lærdóm innan tættirnar "ávirkan á egin lívskor", "innihaldsrikt lív" og "virkisført lív", ið allir eru við til at stimbra málsetningin um sjálvstøðuga lívsførslu. Hetta mugu tey sleppa at brúka beinanvegin, og framhaldandi at menna undir røttum tillagaðum umstøðum.

Prógvið skal ikki í gloymibókina

Vit vita øll, at tað sum vit lærdu í fólkaskúlanum, á miðnámi ella á hægri lærustovni, liggur í onkrum skuffum í tí kommoduni, ið kallast heilin, men um onkrar av skuffunum ikki verða latnar upp í longri tíð, fer hetta í gloymibókina. Soleiðis man eisini verða hjá hesum næmingum.

Tí skulu vit sum samfelag

syrnja fyri, at tað nýggja sum er lagt niður í hesar skuffurnar hjá teimum, verður tikið fram regluliga, so næmingar av Rásini, nýfloygdu pisurnar av Kambsdali og samfelagið annars, fáa ágóðan av hesum.

Eingin teirra er eins, og tí eru prógv teirra heldur ikki eins. Tí hava tey eisini ymsan tørv í mun til arbeiðs og bústaðarumstøður.

Nú skulu vit raðfesta bústaðirnar

Við at raðfesta bústaðir til hesar borgarar, kunnu vit tryggja eina framhaldandi menning av teimum førleikum, sum standa í próvnum. Tað er týðningarmikið, at sjálvstøðuga lívsførslan kann halda fram á tann hátt, at tey, ið ynskja tað kunnu flyta frá sínum foreldrum í egna bústað.

Hetta skal raðfestast í komandi valskeiðið. Og at bústaðarpakkin kemur í gjøgnum, so at fólk við serligum tørvi, og familjur teirra fáa skipaði viðurskifti at liva og virka undir.

Samstundis mugu vit eisini skipa fleir arbeiðspláss til borgarar við serligum tørvi.

Undir røttu arbeiðsumstøðum kunnu hesi geva sítt týðandi íkast til samfelagið, og harvið verður byrjaða innklusiónin eisini framhaldandi ment, men vit mugu skapa rúm, eins og miðnámskúlin á Kambsdali seinastu 4 ári hevur givið rúm til serbreytina, lið um lið við næmingar á hinum breytunum. Mentamálaráðið og Almannaverkið mugu ganga hond í hond, so hesir næmingar ikki bert fáa eitt prógv frá skúlaverkinum, men at umstøðurnar til framhaldandi ávirkan á egin lívskor og innihaldsrikt, virkisført lív verða tryggjaðar.

Til lukku til okkum øll – nú mugu vit taka ábyrgdina, ið fylgir við!

Næmingar við serligum tørvi hava langt um leingi fingið nøkur góð ungdómsár við hesum fantastisku tilboðum. Nú skulu vit gera alt fyri, at tey aftaná fáa eins góð ár sum vaksni borgarar.

Hesum ætli eg mæi sum valevni Javnaðarflokksins at arbeiða fyri.

Lógir og kunngerðir skulu fylgjast

Tóra við Keldu, forkvinna í MEGD

Øll hava rætt til atkomu – og tó uppliva vit aftur og aftur múrar av ymiskum slag. Ólidnar inni- og kringumstøður, eitt ella tvey trin inn í bygningar, onkuntíð við ólidnum, illa gjørdum skráum og/ella grúslagdum túni, tungar hurðar og illa uppmærkt til sjónveik. Byggharrar sleppa við at siga, at „tað kemur nokk. Hetta er ikki liðugt enn.“ Hetta hóast bygningarnir langt síðani eru tiknir í almenna nýtslu.

ST spyr
Í mai bað ST-nevndin Føroya Landsstýri um frágreiðing um

viðurskifti á brekøkinum. Frágreiðingin skal vísa á, hvussu Føroya Landsstýri arbeiðir við at íverkseta ST-sáttmálan um rættindi hjá einstaklingum, ið bera brek, í føroyska samfelagið.

Føroya Landsstýri verður m.a. biðið um at upplýsa, hvussu figging av og vegleiðing til fulla atkomu fyri øll til støð og tænastr, ið annars eru ella verða veittar almenningi, verður tryggjað. Eisini verður biðið um upplýsingar um, hvussu virkað verður fyri gransking og útbúgving í atkomu við algildum sniði (universellum designi).

Bygninguskunngerðin frá 2017

Í hesum sambandi kunnu vit vísa til Bygninguskunngerðina frá 2017, sum er ein góð byrjan. Tó havi eg hug at spyrja, hvat lógir og kunngerðir nytta, um tær ikki verða fylgdar.

Bygninguskunngerðin hevur virkað síðani 1. januar 2017. Landsverk umsitir kunngerðina, og kommunali byggingmyndugleikin hevur eftirlit við, at kunngerðin verður hildin. Við heimild í Byggilógini er endamálið við Bygninguskun-

gerðin at tryggja burðardyggja bygging í Føroyum. Hetta er ein kunngerð, sum allir almennir myndugleikar skulu halda seg til, tá ið bygt verður.

Byggikunngerðin frá 2017 vísir til „DS 3028, Tilgængelighed for alle“, sum fevnir um ymisku økini. Tørvirnir eru jú ymiskir alt eftir avbjóðing. Brekøkið í Danmark kallar hetta „en fælles referenceramme“ ella eitt felags lógvat í atkomu fyri øll. Við hesum er støðið lagt.

Við ásetingum úr kunngerðini fari eg stutt at vísa á bara tvey øki: atkomu- og tilkoyringarøki og atkomuviðurskifti.

Atkomu- og tilkoyringarøki

Undir kap. 2.4.3 stk. 2 stendur: „Atkomu- og tilkoyringarøkir skulu gerast soleiðis, at fólk við rørslutarni kunnu nýta bygningin. Atkomuøkir frá vegi, íroknað parkeringsøkir, til óbygd økir á ognini og til inngangir í bygningum, skulu vera í minsta lagi 1,3 m breið og við javnari og fastari álegging.

Hæddarmunir á atkomuøkjum skulu javnast út í lendinum ella við rampu. Afturat rampum kunnu trapputrin gerast, sum í mesta lagi eru 150

mm høg og í minsta lagi 300 mm djúp. Viðvíkjandi ger av rampum verður víst til kap. 3.2.2 um felags atkomuleiðir.”

Greið tala. Hvat verður so sagt um atkomuviðurskifti?

Atkomuviðurskifti

Í kap. 3.3.2 stk. 1 stendur: „Atkomuviðurskifti til bygningar skulu tryggja atgongd fyri øll. Bústaðir og aðrar bygningseindir skulu hava beinleiðis atgongd útifrá ella umvegis felags atkomuleið útifrá.

Í vegleiðingini til hesa orðing stendur: Við atlit til tryggja atkomu fyri øll kann vísast til „DS 3028, Tilgængelighed for alle“, sum vísir dømi um, hvussu atkomuviðurskifti til bygningar kunnu gerast atkomuvinarlig fyri øll, eisini fyri fólk við rørslutarni.”

Viðari stendur í Bygninguskunngerðini stk. 2, at „við allar úthurðar skal vera atgongd uttan hæddarmun til bygningseindir og til móguligar lyftur í atkomuhæddini (veg-hæddini) í bygninginum. Møguligur hæddarmunur skal javnast í atkomuøkinum uttan fyri bygningin. Rampur kunnu nýtast.”

Eisini greitt – men hetta er

stutt endurgivið. Tí er vísiligt at lesa Bygninguskunngerðina í síni heild saman við „DS 3028, Tilgængelighed for alle“ fyri at fáa eina betri heildarmynd av ásetingunum.

Byggharrin ger ikki liðugt

Góðar lógir og kunngerðir eru neyðugar, men um tær skulu koma borgarum til góða, mugu tær fylgjast. Tað kemur ov ofta fyri, at almennir bygningar ikki gerast lidnir og tí ikki eru atkomuligir fyri øll. Almennir bygningar eiga tí ikki at verða tiknir í nýtslu, fyrr enn teir eru góðkendir.

Eingin eigur í longri tíð at sleppa við at siga, at tað kemur nokk. Ei heldur at gera fyribils loysnir, sum verða nýttar í fleiri ár.

Gævi vit fara at duga betri at gera almennar bygningar fyri øll. Hetta til gangs fyri mong, ið ikki sleppa inn ella kenna seg trygg - og við í visjónunum hjá valevnunum til Løgtingsvalið 2019.